

LearnEnglish Family

koos õppimine
on lõbus!

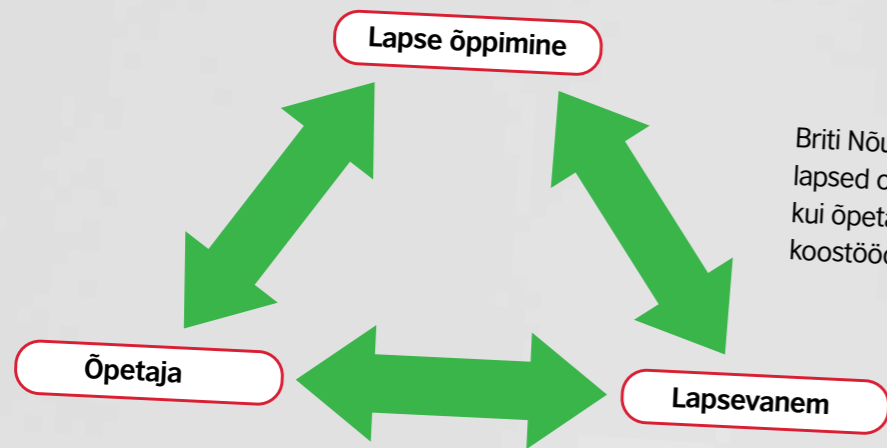
Inglise keele õppimine
värsside abil

Eessõna

Vanemapoolsel lapse õppimisse sekkumisel võib olla positiivne mõju nii sellele, kuidas laps õppimisse suhtub kui ka õpitava omandamiskiirusele. Kui vanemad abistavad oma lapsi väljaspool klassiruumi, aitab see kaasa edenemisele ka koolis.

Ühendkuningriigi haridusminister Jim Knight, kes tegeleb koolide ja koolilastega, on lausunud: „Vanematel on algkoolilaste õppimisele kuus korda suurem mõju kui õpetajatel.“ On olemas lihtsad viisid oma lapse julgustamiseks ja tema enesekindluse suurendamiseks inglise keele kasutamisel.

Briti Nõukogu hariduseksperdid on vanemate toetamiseks töötanud välja uued LearnEnglish Family tooted ja teenused. Loodame, et naudite nende kasutamist koos oma lapsega. Pealegi, koos õppimine on lõbus!

Briti Nõukogu kogemus näitab, et lapsed on õppimises edukamad juhul, kui õpetajad ja vanemad teevad koostööd.

Värsside kasutamine

Lihtsad riimuvad värssid on omased enamikule kultuuridele. Alates sellest, kui lapsed hakkavad rääkima nadivad neist paljud helidega mängimist ja katsetamist – selline tegevus on edasise naudinguga eeldus. Paljudele lastele tunduvad olevat omased oskused ja kaasasündinud tahe helisid imiteerida ja keelt ning riimvärssidele iseloomulikke rütme omandada.

Riimvärsside spetsiifilise keele omandamine ja kordamine on väikelaste jaoks teine mänguvorm. Nad õpivad riime alateadlikult ning pingutusteta; see ei ole neile vaevanõudev ülesanne nagu mõne täiskasvanu jaoks.

Riimvärsside lihtsate tekstidega mängides avastavad lapsed inglise keele toimemehhanismi. Nad õpivad kuidas keel toimib ja teevad tutvust 44 inglise keele hääliku ja tähestiku 26 tähe omavaheliste suhetega – informatsioon, mis aitab neid lugema hakkamisel, et mõtestada lahti sõnu moodustavad häälikud. Sageli alahinnatakse ja isegi alavääristatakse sellise keelemängu osa varases õppimisstaadiumis.

Lapsed oskavad teha vahet riimvärssidel ja lihtsatel luuletustel. Riimvärssid on üldiselt lühikesed ja pearõhk on teksti esitava isiku hääle meloodilisusel ja rütmil. Selline tekst hõlmab reeglina riimuvaid sõnu ning häälikute ja sõnade kordusi. Traditsioonilisi ja tuntud riimvärsside nimetatakse inglise keeles „Mother Goose“ (Haneema) värssideks või nursery rhymes – lasteriimideks. Paljusid, näiteks „Twinkle, Twinkle, Little Star“ ja „Humpty Dumpty“ peetakse briti kultuuri osaks.

Teisalt, esimesed õpitavad luuletused rõhuvad vähem keele mängulisusele. Pigem on oluline teksti enda tähendus, mis kutsub lastes esile teatud tundeid, annab hoogu fantaasiale ja uutele ideedele ning aitab avastada lapse jaoks veel tundmatut keskkonda. Esimesena õpitavad luuletused võivad olla vanad ja traditsioonilised või tänapäevased; need on varasemate riimvärsside loomulik jätk. Neid teatakse enamasti vähem ning neid kantakse ka riimvärssidest vähem põlvest põlve edasi.

Miks riimvärssid?

Riimvärssid on kui kaasaskantavad mänguasjad. Vanemad ja lapsed saavad neid meeleolu tõstmiseks ette lugeda igal ajal ja igas kohas selleks, et muuta mõni igav hetk lõbusaks. Riimvärssid ei vaja ettevalmistuseks mänguasju, varustust ega isegi raamatut; nad sõltuvad eelkõige esitajast. Mõnda neist võib saata mingi tegevus, mis aitab kaasa arusaamisele ja kinnistumisele.

Riimvärss on väikestele laste jaoks terviklik lühike kogemus, mis sobib hästi nende piiratud tähelepanuvõimega. See on nagu kompaktned jutuke: sellel on algus ja lõpp ning omanäoline sisu. Kui lapsed on saanud aru värsside olemusest, tunnevad nad end kindlalt, sest nad teavad, et sisu jääb samaks, isegi kui esitamiskiirus võib meeleolust sõltuvalt varieeruda. Telereklaamidest tuttav lihtne, mänguline keel ning lühike tekst teevad need lihtsalt ja kergesti meeldejäetavaks.

Lapsed tahaksid kohe inglise keeles suhelda ning on pettunud, kui nad ei oska välja öelda seda, mida tahaksid. Riimvärssid annavad neile võimaluse tunda, et esimestest sammudest alates oskavad nad öelda inglise keeles palju ja kiiresti nagu täiskasvanud. Sügav ja motiveeriv rahulolu ei teki lastel mitte inglise keeles mängimisest, vaid teadmisest, et püsiva tegevuse kaudu mingi ülesandega (nagu näiteks riimvärssi meeldejäätmine) on edukalt hakkama saanud.

4

Mõne lapse jaoks võib inglise keeles rääkimine alguses tunduda hirmutav; riimide meeldejäätmine võib olla selleks motiveerivaks teguriks, mis neid rääkimisele julgustab. Seda eelkõige õppimise varases staadiumis, kui neile tundub, et edu ei saabu nende jaoks piisavalt kiiresti.

Väiksed lapsed, kes on esialgu inglise keeles rääkides arad, alustavad sageli esitades riimvärsside koos julgustava täiskasvanuga. Mingit lõbusat teksti korduvalt esitades kasvab nende enesekindlus, kuni nad leiavad, et suudavad suurema osa lühikesest riimvärssist ise ette kanda.

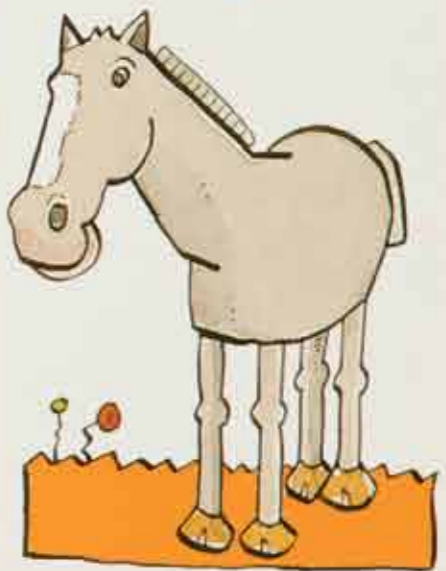
Riimvärsside valik

On soovitatav koostada enda jaoks värsside kogu (värssipank). Selleks peaksid vanemad olema valmis iga nädal tutvustama lapsele ühte või kahte uut värssi, sõltuvalt nende pikkusest ja laste huvist ja valmisolekust õppida. Mõnel päeval on lapsed uue materjali suhtes vastuvõtlikumad, mistõttu on oluline kohandada oma tegevust nende meeleolule.

Riimvärsside võib leida järgnevatest kohtadest:

- **jutu- ja pildiraamatud** – üks värss kogu pildiraamatu kohta, nagu näiteks Jessica Souhami teoses *In the Dark, Dark Wood*, mille on kirjastanud Francis Lincoln
- **luuleantoloogiad** – valikkogud, milles on enamasti vähem illustatsioone, nagu näiteks Opal Dunn'i ja Adriano Gon'i *Number Rhymes to Say and Play!*, mille on kirjastanud Frances Lincoln/Mother Goose Sterling Publishers
- **traditsioonilised luuleraamatud** – *The Ladybird Book of Nursery Rhymes* – *Humpty Dumpty*

5

F

- **Pereliikmed** – on hea mõte õppida värsse, mis on pereliikmetele juba tuttavad, sest see suurendab kokkukuuluvustunnet ja ergutab lapsi kaasa lööma.

Värsse kogudes peavad vanemad valima sellised, mida nad ka ise naudivad, võttes arvesse järgmist:

- laste kasvav inglise keele tase
- laste muutuvad huvid ja soolised eripärad – eelkõige poisid naudivad ka füüsilist tegevust, nagu näiteks riimvärsis:

*Jeremiah, blow the five,
Puff, puff, puff.
First you blow it gently . . .
Then you blow it rough.*

- vajadus kanda õpitav üle igapäevasesse vestlusse
- vajadus võimaluse korral lisada mõni luuletus, mida teavad ka teised sugulased
- vajadus lisada värsse, kus esinevad pärsinimed ning mida saab isikustada kasutada pereliikmete nimesid:

*Diddle, diddle dumpling.
My son John,
Went to bed
With his trousers on.*

- vajadus lisada mõned värsid, mida saab kasutada pere teatud igapäevategevuste ajal:

*I scream,
You scream
We all scream for ice-cream
What would you like?
Chocolate, lemon, vanilla or . . .
One is for you/And one's for me.*

6

On olemas lai valik värsse, mis vastavad enamiku vajadustele:

Tervitus ja hüvastijätt

*Hi Mary!
How are you?
Fine, thanks.
What about you?*

Erinevad tegevused ja näpumängud

*10 fingers,
10 toes,
2 eyes
And a round nose.*

Mängud

*Acker Backer, Soda Cracker, Acker Backer Boo!
Acker Backer, Soda Cracker
Out goes YOW!*

*One potato, two potatoes, three potatoes, four;
Five potatoes, six potatoes, seven potatoes, more?
One banana, two bananas, three bananas, four. . .*

A

C

7

Teemavärsid

Two big apples
Under a tree.
One is for you
And one's for me.

Rain, rain, go away!
All the children want to play.
Rain, rain, go away!
Come again another day

Traditsioonilised riimvärsid/ "Mother Goose" rhymes

Twinkle, twinkle, little star
How I wonder what you are
Up above the world so high
Like a diamond in the sky
Twinkle, twinkle, little star
How I wonder what you are.

Kuidas värsse esitada

See, kuidas riimvärss ellu ärkab, sõltub viisist, kuidas vanemad kasutavad oma häält, silmi, näoilmeid ja kehakeelt (vaata Briti Nõukogu brošüüri *Lapsega inglise keeles rääkimine*).

8

'Two big apples' is taken from *Number rhymes to say and play* by Opal Dunn and illustrated by Adriano Gon, published by Frances Lincoln Ltd, copyright ©2003.

www.britishcouncil.org/parents

Lapse tähelepanu püüdmiseks peab uue värssi tutvustamine olema lapse jaoks põnev kogemus, kus vanema hääl on lapsele juhiks. Kui lapsed, kelle kuulmine on teravam kui täiskasvanutel, saavad uue värsiga tuttavaks, õpivad nad täiskasvanu tundeid tajuma vanamate häälevarjundite kaudu ega vaja enam toetavaid füüsilisi tegevusi. Kui see juhtub, võtab laps tihti füüsilise tegevuse üle ja vanem võib selle lõpetada.

Päris mitmeid traditsioonilisi värsse saab nii lugeda kui laulda. Algselt on parem värsse ette kanda nii, et lapsel on ainult üks ülesanne – omandada sõnad. Kui laps peab õppima sõnadele lisaks samal ajal ka viis, siis tuleb tal omandada üheaegselt kaks asja, mis võib mõnede laste jaoks osutuda keeruliseks.

Osad lapsed, kes õpivad värsi esmalt laulma, leiavad hiljem, et lauldut on keeruline kõnevormi üle kanda; selle tagajärjeks on, et nad ka dialoogis „laulavad” teksti.

Uuest riimvärsist arusaamine

Värsid koosnevad fraasidest või keeleblokkidest, mis värssi moodustamiseks omavahel ühendatakse. Lapsed omandavad need fraasid, märkamata sageli väiksemaid sõnu (nagu „the” või „for”), mida nad kuulevad keelebloki osana (nt. „one's for you”), mitte eraldi sõnadena.

9

Paljudes värsiraamatutes aitab tekstist aru saada värsi illustreeriv pilt. Kui pildid puuduvad, siis võiksid vanemad ise kiiresti visandada eseme kujundi või osutada mänguasjadele või muudele esemetele. Igasugune sõnade tõlkimine võib toimuda sosinal ja vaid korra, seejärel korratakse edaspidi vaid ingliskeelset sõna.

Uue värsi tutvustamine

Vanemad võivad lapsele uusi värsse tutvustades kasutada pudikeelt (vaata Briti Nõukogu brošüüri *Lapsega inglise keelse rääkimine*). Lühikeste värside keelt on enamasti lihtne imiteerida ja meelde jätta, seepärast väheneb pudikeele kasutamise vajadus lapse oskuste kasvades.

Õpitu kinnistamiseks vajavad lapsed aega süvenemiseks, et neile sobival viisil ja ajal saada aru ja võrrelda sõnu, häälikuid ja tähendusi. Lapsi ei tohiks tagant kiirustada ega sundida neid tööle täiskasvanu kiirusel, eriti uue värsi omandamise algstaadiumis. Kordamine võib täiskasvanutele tunduda igav, kuid lastele on see oluline - see annab neile võimaluse alateadlikult keelt ja hääldusi üle korrata. See annab neile ka võimaluse kinnistada seda, mida nad juba teavad, lisades sellega enesekindlust.

Esita värsse aeglaselt, illustreerides sisu tegude, piltide ja reaalsete esemetega. Kui tekst ei eelda konkreetset tegevust, siis püüdke ise leida lihtsamaid liigutusi, mis aitavad lapsel teksti meelde jätta ning loovad „hea

10

enesetunde“ faktori. Rõhuta olulisi ja riimuvaid sõnu ning sosista tähendus seal, kus seda vaja on.

Kui uus riim saab selgeks, on lapsed valmis, et ridu kordamööda ette kanda. See oskus on oluline, sest see hõlmab nii tähelepanelikku kuulamist ja riskimist kui ka empaatiavõimet teise kõneleja suhtes ning võimet hinnata, millal on tema kord rääkida.

Tuleb ka meeles pidada, et isegi kui laps on suuteline enamikku värsist peast ütlema, ei pruugi ta veel olla valmis seda üksinda ette kandma.

Vabas vormis ettelugemised

Mida rohkem peres värsse loetakse, seda kiiremini muutub nende lihtne igapäevakeel lapse elu ja kõne osaks. Isiklik värsikogu on oluline, sest mida rohkem lapsed värsse teavad, seda rohkem tahavad nad neid juurde õppida. Riimide lugemine on lõbus!

Vanemad ja lapsed võivad kasutada ühe või paari värsi ettelugemiseks mistahes vabu hetki, nagu näiteks ostukeskuse järjekorras seistes või mõnel pikemal reisil. Niiugustel puhkudel tuleb vanematel asjaga algust teha, kuid seejärel meeldib lastele juba oma lemmikuid lisada. Laste jaoks on oluline värsi kordamine; see annab neile võimaluse oma esitusviisi üle järele mõelda ja seda parandada. Lapsed parandavad pidevalt oma hääldust, kuid nad ei saa seda teha, kui neid tagant kiirustatakse ja neil ei ole harjutamisvõimalusi. Uute värside tutvustamine on parem jätta traditsioonilisteks tundideks.

11

Värsisessioonid

Planeeritud sessioonid peaksid hõlmama:

- vanu lemmikuid
- hiljuti õpitud riimvärse
- uut riimvärssi

On mõtet alustada ühe või kahe lemmikuga, sest see aitab lastel emakeelselt mõtlemiselt ümber lülituda ja harjuda inglise keele kuulamise ja kasutamisega. See, mitu korda lapse lemmikvärssi korratakse, sõltub lapse tujust. Teine kordamine peaks hõlmama rohkem vanemaga kooslugemist ja kolmanda ajal tuleks, juhul kui lapsel on selleks tuju, lasta tal üksi ette lugeda terve värssi või osa sellest.

Planeeritava tunni pikkus sõltub sellest, kas see on mõeldud omaette sessioonina või sissejuhatava soojendusena inglise keele tunnile (vaata Briti Nõukogu brošüüri Inglise keeles lapsega rääkimine). On põnev eelnevalt koostada õpitava kava, kasutades selles esimesi värsiridu nii, et lapsed, kes juba oskavad oma emakeeles lugeda, saavad kavast aru. Hiljem, kui lapsel on juba mitmed värssid selged, võib neil juba lasta endil koostada oma isikliku kava.

Ettelugemised

Eriliste sündmuste puhul, nagu näiteks täiskasvanu sünnipäev, võid planeerida värsste ettelugemisi, kus lapsed esitavad külalistele kaks või kolm värssi. Lastele meeldivad sellised esinemised, kus nad saavad oma oskusi näidata ning neile osaksaanud kiitus motiveerib neid kõvasti. Sellisteks sündmusteks valmistumine on oluline, sest see annab lastele tõelise põhjuse, et jätkata harjutamist ning oma häälduse ja esinemise parandamist.

12

Samuti võib lõbus olla kooris lugemine, kui vanem ja laps loevad värsiridu kordamööda kas üksi või koos. Arglikumad lapsed võivad olla kooriliikmed seni kui neil on julgust üksi esineda.

Salvestamine

MP3 mängijad, milles on ruumi värsste salvestamiseks, annavad suurepärase võimaluse:

- salvestuste kuulamiseks
- salvestamiseks
- salvestatu tagasikerimiseks ja kuulamiseks, mida annaks parandada
- teise, parema salvestuse tegemiseks

Lapsed on ise oma „vigade“ suhtes kriitilised ja enamik neist tahab ikka ja ikka uuesti salvestada niikaua, kui nad on oma hääldusega rahul.

Värsiraamatute koostamine

Lapsed, kes juba tunnevad tähestikku ja teavad 26 tähe hääldusi, tahavad tihti teada, kuidas lugeda ja isegi oma käega värse kirjutada. Tee tuntud lihtsast riimvärssist koopia, lugege seda koos lapsega ja seejärel lase lastel seda valjusti ette lugeda, samal ajal igale sõnale järgemööda osutades (dikteerides). Lapsed avastavad peagi, et oskavad inglise keeles juba midagi lihtsat lugeda. Lase lapsel neid

13

lehti kaunistada - see annab neile aega teksti korduvalt üle vaadata. Kui nad on paar lehekülge valmis saanud, valmistage neist värsiraamat. Lase lapsel endal teha sisukord ja esikaas vastavalt sellele kui arenenud nad inglise keeles kirjutamises on.

Järgmine kord kui sa raamatut teed, võivad mõned lapsed juba tahta ise riime käsitsi kirjutada. Neile võib meeldida ka sünnipäeva- ja õnnitluskaartide valmistamine.

Need isetehtud raamatud võivad lapsi inspireerida ise oma värsse kirjutama hakkama. Mõned lapsed alustavad sellest, et muudavad juba tuttavate värsid enda jaoks isikupäraseks või mõeldes välja oma riime, võttes enda jaoks värsidest üle juba tuttavaid fraase. Julgusta neid, sest see on üks loovkirjutamise vorm.

Pildiraamatute vaatamine annab võimaluse nende sirvimiseks. Alustage juturaamatutest, mis sisaldavad värsse, sest sellisel juhul leiavad lapsed, et nad saavad lugusid ise juhtida ja „lugeda“, sest teksti toetavad paljud illustratsioonid. Antoloogiad võivad esialgu olla demotiveerivad, sest nad sisaldavad suure hulga värsse, mida lapsed veel ei tunne.

Värsside lugemine

Uuringud on näidanud, et juba tuttavate lihtsate värsside „lugemine“ on oluline samm soravalt lugema õppimise protsessis. Kui lapsele tuttavat värssi ette lugeda, osutades samal ajal tekstis olevatele sõnadele, on see nende jaoks huvitav, sest nad leiavad, et nad oskavad midagi inglise keeles lugeda.

Go to bed late,
Stay very small.
Go to bed early,
Grow very tall.

Selles staadiumis oskavad lapsed lugeda vaid keelt, mis on nende jaoks juba värsidest õpitud fraasidest tuttav. Selline „lugemine“ viib korduvate sõnakujude äratundmiseni ja aitab neil hiljem koostada oma sõnakogumeid, mida nad oskavad ära tunda ja „lugeda“. Umbes samal ajal hakkavad nad tuttavate sõnade hääldusi analüüsima (vaata Briti Nõukogu brošüüri *Inglise keele õppimine pildiraamatute abil*). Lemmikmäng, mida võiks kasutada, on riimuvate sõnade, nagu „four“, „door“, „more“, „floor“, „saw“ kogumine.

Vanemad – ja õpetajad – ei ole alati teadlikud sellest olulisest sammust lugema õppimisel. Selline õppimine on laste jaoks loomulik, sest nad teavad ja naudivad värsse.

Lapsed, kes omandavad oskuse loomulikult riimvärsse lugeda, arenevad edasi ja hakkavad lugema lihtsaid luuletusi. Kui lapse võimet kaheksanda eluaasta paiku värsse ja luuletusi meelde jätma ergutatakse, võib see kujuneda eluaegseks oskuseks nagu keelte omandamine.

www.britishcouncil.org/parents

One of a series of booklets commissioned by the British Council to support parents:

- *How children learn English as another language*
- *Speaking English with your child*
- *Learning English through sharing picture books*
- *Learning English through sharing rhymes*

Written by Opal Dunn, Author and Educational Consultant from the UK

© **British Council 2008**

The United Kingdom's international organisation for cultural relations and educational opportunities.

A registered charity: 209131 (England and Wales) SC037733 (Scotland).